

6. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: у 5 т. / Сухомлинський В. О. – Київ: Радянська школа, 1977. – Т.4. – 640 с.
7. Сухомлинський В. О. Вогнегривий коник : казки. Притчі. Оповідання / В. О. Сухомлинський; Упоряд. і передм. О. В. Сухомлинської. – Київ : Вікар, 2008. – 200 с.
8. Ушинский К. Д. Родное слово, Собр. пед. соч., Т.1 / К.Д. Ушинский. – Київ : Рад. школа, 1954. – 346 с.
9. Філоненко С. О. Усна народна творчість: навч. пос. – Київ: Центр учбової літератури, 2008. – 416 с.

А.В. Іванова,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»,
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
наук. керівник – канд. пед. наук, доцент М.І. Семко

ІНТЕГРОВАНІЙ ПІДХІД ДО ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТІВ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ЦИКЛУ

Постановка проблеми. У базовому змісті освіти відбуваються докорінні зміни, зумовлені впровадженням провідного принципу розвитку сучасної школи — гуманізації, що потребує вивчення учнями інтегративного комплексу знань стосовно себе, природи, мистецтва, а звідси й пізнання себе як суб'єкта життєдіяльності.

Базове навчання передбачає засвоєння системи відносин людини зі світом на основі розуміння підсистем: «людина-природа», «людина-людина», «людина-культура», «людина-мистецтво» тощо. Будь-яка з названих систем є сферою самовизначення учня на основі самопізнання. Такий підхід до сутності і структури пізнання є принципово новим порівняно із традиційною структурою предметного змісту — наукознанням. Тому принцип інтеграції є необхідним і важливим у формуванні стратегії оновлення змісту освіти, організації навчально-виховного процесу на засадах особистісно орієнтованого навчання й виховання.

Відомо, що поряд із набуттям знань важливим чинником розвитку учнів є чуттєві форми осягнення дійсності. Вони спонукають до особистісного переживання явищ навколишнього світу і тим допомагають усвідомити його розмаїття. Такі форми пізнання властиві мистецтву, що набуває все більшого значення як своєрідний регулятивний інструмент впливу на становлення маленької людини. Саме з мистецтвом пов'язані перспективи гуманізації освіти, ствердження нових ідеалів розвитку духовної культури суб'єкта навчання, реалізація принципів діалогічності у педагогічному процесі, орієнтація його на творчий характер.

Метою статті є розкриття необхідності інтеграції мистецьких дисциплін у процесі художнього навчання, що зумовлено цілісним характером художньо-пізнавальної діяльності суб'єктів мистецької освіти та обґрунтування цільової установки на формування інтегративних мистецьких знань, що передбачає орієнтацію на взаємодію і взаємопроникнення знань різних художніх структур в єдиному естетичному середовищі, синтез знаково-сміслових елементів художньої мови різних видів мистецтва в процесі їх сприймання і переживання.

Аналіз попередніх досліджень. У науково-методичній літературі проблема інтеграції розглядається в різних аспектах, а саме: акцентується значний педагогічно-виховний потенціал інтеграції мистецтв (Ю.Фохт-Бабушкін, О.Рудницька); досліджуються питання взаємодії різних видів мистецтва у педагогічному процесі (Л.Вашенко, Л.Масол, О.Мелік-Пашаєв); розкриваються шляхи впровадження інтегративних процесів у системи викладання окремих мистецьких дисциплін (Г.Падалка, М.Бонфельд); класифікуються рівні інтегративних зв'язків між предметами художнього циклу (Г.Шевченко).

Виклад основного матеріалу. Важливою умовою підвищення ефективності викладання мистецтв є врахування існуючої спільності між окремими видами художньої творчості, яка визначається образно-символічною природою походження, прийомами і законами побудови творів, подібністю соціальних функцій і завдань. Саме на цій основі

проводяться пошуки доцільних шляхів інтеграції знань, формування різнобічних художніх інтересів учнів, а відтак досягнення певної "універсальності" їх освіти. Адже можливості мистецтв збагачувати духовні сили особистості, вчити переживання глибокої єдності з усім світом і людством у цілому значно посилюється за умови осягнення багатоманітності таглибинного взаємозв'язку духовних цінностей.

Означена позиція ніякою мірою не заперечує предметного викладання традиційних для школи видів мистецтва і не претендує на пріоритетне значення. Предметний зміст навчання був і залишається необхідним для глибокого розуміння специфічних властивостей кожного з мистецтв та відповідних йому засобів художньої виразності. Втім, поза використанням інтегративних зв'язків неможливо узагальнити різнопредметні елементи художньої інформації, взаємопов'язати та систематизувати їх.

Не викликає сумніву, що вивчення окремого мистецтва має відбуватися у комплексі суміжних естетичних, мистецтвознавчих, культурологічних знань, які є необхідними для формування уявлень про його функціонування у загальній художній культурі суспільства. Нехтування цього, ізольований підхід до розгляду мистецтв як замкнених галузей нерідко призводить до обмеженості художнього мислення, вузькості образно-асоціативних уявлень, нерозуміння стильових особливостей творів, нездатності естетично оцінити їх. Тому зміст предметного навчання слід розглядати в інтегративному контексті – як спорідненість різних елементів розкриття багатоаспектності навколишнього світу, відображення реальності розмаїтою «мовою» ліній, барв, звуків, які дитина сприймає за допомогою зору, слуху та інших органів чуття. Тенденції інтеграції ніякою мірою не розмивають видову і жанрову специфіку мистецтв, а навпаки, збагачують розуміння кожного з них, оскільки, з одного боку, виявляють взаємовплив окремих видів художньої творчості, а з іншого – стверджують їх суверенне існування та самостійний статус.

Взаємозв'язки у викладанні предметів художньо-естетичного циклу здійснюється на теоретичному й емпіричному рівнях.

Теоретичний рівень інтеграції як необхідна логічна основа розуміння природи мистецтва передбачає узагальнення і систематизацію знань про художню картину світу. На цьому рівні відбувається усвідомлення сутності понять художнього змісту і форми, жанру і стилю, художньої метафори, символу, алегорії, що потребує зіставлення за принципом аналогії і контрасту різних явищ мистецтва, порівняльного аналізу засобів художнього осмислення навколишньої дійсності, проведення паралелей між творами, близькими за своєю темою, сюжетом, стилем написання, жанровою і структурною композицією тощо. Цьому сприяють синхронно побудовані програми з музики та образотворчого мистецтва.

Перспективним підходом до здійснення теоретичного рівня інтеграції знань є використання музики як своєрідного інструменту пізнання загальних закономірностей художньої творчості, оскільки музична інтонація яскраво ілюструє універсальне значення мовної виразності. Цей специфічний засіб мистецького спілкування в його звуковій (людський голос, музичний інструмент) і зоровій (жест, міміка, пантоміма) формах передає у широкому плані процесуальність, спрямованість, напруженість розгортання художньої думки, її смислове навантаження. Інтонаційність, яка знайшла свій досконалий розвиток у музичному мисленні, певною мірою характеризує і мову інших мистецтв, що дає можливість простежити і зафіксувати їх творчу спорідненість: зіставити коливання ладових тяжінь музики і складну динаміку конструктивних елементів живопису, пошуки акустичної тембральності й гармоній світла та кольору, подібність ритмо-формул в архітектурі, музиці, танцювальній пластиці, тобто розкрити спільні для всіх мистецтв елементи виразності, усвідомити найважливіший принцип розкриття загального через особливе.

Варто підкреслити, що музика характеризується найвищим ступенем узагальненості своєї мови, логіки і граматики. В її чітко регламентованих і тонко відшліфованих системах гармонії, поліфонії, ритміки, у принципах мелодики, ладу і композиції виражено закономірності багатьох інших видів художньої творчості. Цим пояснюється широке значення

музикознавчих термінів і понять, їх виведення на рівень загально мистецтвознавчих категорій. Так, традиційним стало порівняння мелодії з рисунком у живопису, гармонії – з фарбами і кольором, звернення до контрапункту як характеристики вертикального монтажу у кіномистецтві. Все більше опановують ся в інших мистецтвознавчих дисциплінах ідеї, пов'язані з типами музичної композиції, симфонізмом, музичною формою.

Найбільш яскраво синестезія виражена засобами художньої літератури, особливо поезії, яка звертається не до зору або слуху того, хто її сприймає, а стимулює його фантазію в цілому і орієнтує на комплексне осягнення полісенсорних імпульсів. У поетичних образах послаблення зовнішнього сюжетно-предметного і посилення внутрішнього непонятійного шару виникає внаслідок перцептивних властивостей акустичного компонента віршованого тексту, "музикальності" поетичних засобів (мелодика, динаміка, метр, ритм тощо). Безперечно, змісту поезії притаманна певна предметність, але вона має опосередкований характер. Слово як "сигнал сигналів" викликає синестезійні переноси почуттів, активізує візуальні й слухові параметри суб'єктивного відображення образу, можливість його чутності-бачення в уяві людини, що сприймає.

Синестезійність характеризує і візуальне мистецтво живопису, статичне за своєю формою, позбавлене реального руху, звучання, об'ємних, вагових, температурно-дотикових властивостей.

Реалізація інтегративних зв'язків на теоретичному й емпіричному рівнях ґрунтується на усвідомленні, засвоєнні та словесному вираженні учнями специфіки художньої мови — сукупності особливих для кожного виду мистецтва виражально-зображальних засобів створення художнього образу. Причому, їх інтегративна характеристика поділяється на два види: пряме перенесення понять, універсальних для всіх просторово-часових видів мистецтва (наприклад, ритм, частота, контраст, композиція, настрій) і опосередковане перенесення специфічних міжчуттєвих ефектів синестезії (наприклад, "бачення" розмірів високих і низьких, товстих і тонких звучань). Така вербалізація асоціативних уявлень учнів, з одного боку, слугує критеріальною ознакою розвитку їх сприйнятливості до мистецтва, а з другого — становить ефективний засіб збагачення диференційованого відчуття художніх явищ, розширення градацій осягнення глибинного образного змісту творів.

Висновки. Таким чином уведення інтеграції мистецтв у процес художньо-естетичного навчання й виховання у загальноосвітній школі покликане:

- висвітлити багатогранність світу, різні аспекти якого не можуть бути вичерпно розкриті засобами якогось одного виду мистецтв;
- посилити естетичний вплив художніх образів на особистість, позаяк жоден окремо взятий вид мистецтва не може вирішити всю повноту завдань естетичного виховання дітей. Лише сукупність мистецтв може розвинути творчий потенціал, зробити особистість духовно збагаченою і зрілою;
- розширити межі художньо-образних уявлень, оскільки об'єднаний мистецький вплив поглиблює розуміння й переживання творів мистецтва;
- розвинути творчі здібності учнів: уяву, фантазію, образне мислення, оскільки їх формування відбувається у взаємодії вже засвоєних знань і нових вражень, відомостей із різних галузей, їх взаємодоповнення, взаємопоєднання і збагачення. Комплексне пізнання мистецтв сприяє найповнішому виявленню творчих сил людини, емоцій, інтелекту, тобто універсальних людських якостей, важливих для будь-яких галузей діяльності.

Література

1. Гонтаровська Н.Б. Творчий розвиток молодших школярів засобами мистецтва.//Рідна школа. – 2006. - №2. – с.18-20.
2. Мартянова Г. Взаємодія мистецтв у поліхудожньому розвитку учнів// Рідна школа. – 2001. - № 5. – С. 59-61.
3. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва в початковій школі: Посібник для вчителя /Л. М. Масол, О. В. Гайдамака, Е. В. Белкіна та ін. – Х.: Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – 256с.
4. Миропольська Н.Є. Виміри сформованості художньої культури школярів// Мистецтво та освіта. – 2001. -

5. Мистецтво у школі: Збірка статей/ А.Г. Болгарський, Т.М. Завадська, Михайлова Л. Освітня галузь „Мистецтво” та її виховні можливості// Поч. школа. – 2001. - № 3. – С.15-16.

Н.С.Казьмірчук,
канд. пед. наук, доцент
кафедри мистецьких дисциплін
дошкільної та початкової освіти
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ЛАНОК ОСВІТИ

Постановка проблеми. Об’єктивною потребою і водночас невід’ємною складовою державної політики в галузі освіти на початку ХХІ століття є розроблення і впровадження ідеї ступеневої освіти. Важливою складовою педагогічних основ забезпечення цілісності процесу і результатів навчання в системі ступеневої освіти є категорія наступності. Забезпечити наступність навчання в кожній педагогічній підсистемі, між її компонентами, а також між підсистемами освіти може лише той вчитель, який обізнаний та готовий до реалізації даного принципу на практиці.

Особливо гостро постає питання про підготовку вчителів початкових класів, адже саме ця категорія педагогів формує фундамент усієї майбутньої системної освіти людини–початкову шкільну освіту. Вирішення проблеми підвищення освітньо-кваліфікаційного рівня педагогів початкової ланки є запорукою значного поліпшення всієї системи освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми удосконалення змісту й організаційних засад професійної освіти вчителів початкових класів є предметом наукових досліджень провідних вітчизняних науковців: О.А. Абдуліна, А.М.Богущ, Н.В.Гавриш, І.М.Лапшина, А.М.Коломієць, С.М.Мартиненко, О.Я.Савченко, Г.С.Тарасенко, І.М.Шапошнікова, Л.О.Хомич та ін. Разом із тим, в контексті сучасних реформацій у галузі дошкільної і початкової освіти предметної розробки потребують питання оптимізації фахової підготовки студентів до педагогічної взаємодії з дітьми на межі дошкільної і початкової освіти.

Метою статті є виокремлення та обґрунтування структурних компонентів готовності майбутніх учителів початкових класів до реалізації принципу наступності дошкільної і початкової ланок освіти.

Виклад основного матеріалу. Орієнтованою на світовий європейський простір на сучасному етапі розвитку вищої освіти є особистісно орієнтована парадигма навчання, методологічними позиціями якої виступають: визнання самоцінності дитинства як автономного повноцінного періоду людського онтогенезу; врахування в навчально-виховному процесі суб’єктивного досвіду й особливостей психофізичного розвитку дітей; реалізація суб’єкт-суб’єктної взаємодії на засадах співпраці і співтворчості, взаємообміну й взаємозбагачення особистісних ресурсів; попередження дисбалансу між розумовим і особистісним становленням, створення умов для саморозвитку школярів, проявів їхньої різноспрямованої активності; насичення навчального матеріалу культурологічно зумовленим змістом; адаптивна відкритість інформаційного й дидактичного арсеналу педагогічних впливів; дотримання в педагогічному процесі принципу педагогічної екології, тобто без оціночного прийняття, педагогічного оптимізму як необхідних умов розвитку і саморозвитку учнів, підтримання їхнього психологічного здоров’я, формування позитивної «Я-концепції» [1; 2; 3].

Зважаючи на існування таких взаємопов’язаних засад особистісно орієнтованої системи освіти, концептуально відмінними є професійні вимоги щодо підготовки майбутнього